

Lepilová, Květuše

**V březnu 1999 odešel ostravský překladatel Jaroslav
Teichmann**

Opera Slavica. 2000, vol. 10, iss. 3, pp. 36-37

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117619>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

V březnu 1999 tiše odešel ostravský překladatel Jaroslav Teichmann...

(K nedožitým 95. narozeninám jednoho z prvních interpretů
M. Cvětajevové)

Jaroslav Teichmann odešel z Paskova, kde dlouho žil a tvořil, navštěvovaný a často vzpomínaný svými žáky, příznivci a přáteli. Narodil se 13. července 1904 a brzy by se býval dožil 95 let. Poznala jsem ho z korespondence, kterou jsem po tatínkově odchodu roku 1977 pročetla a J. Teichmann mi pomohl svými vzpomínkami v přípravě knihy F. Lýsek: *Život s dětským zpěvem* (Profil Ostrava 1990). Ještě v devadesátí měl Teichmann stále dobrou paměť a živě mi připomínal situace, události a vztahy ve dvacátých a třicátých letech. Spolužáci Jaroslav a František se narodili ve stejném roce, studovali na učitelském ústavu ve Slezské Ostravě a rozuměli si. Oba začali učit v roce 1923. Zatímco František se věnoval hudbě, Jaroslava zaujala ruská literatura.

A tak mi J. Teichmann r. 1990 brzy začal představovat svou knihovnu ze 20.-30. let. Navštěvovala jsem ho pak stále častěji od jara 1992, v roce 100. výročí básničky Mariny Cvětajevové: připravovala jsem na mezinárodní konferenci v Dobříšci příspěvek o prvních překladech Cvětajevové u nás. Zůstala jsem v úctě stát před J. Teichmannem. Byl plachý, ale nakonec přece jen přišel jako posluchač mezi studenty a učitele FF do nedaleké Ostravy debatovat na jedné z přednášek cyklu *Bílá místa*. Ohlásila jsem se vždycky předem dopisem nebo vzkazem a starý pán, jak mu rád říkal kolega Fryščák z Pedagogické fakulty, nás už vyhlížel na schodišti činžovního domu, kde žil, pyšný na to, že se chce starat o sebe sám. Měl stále bystrý úsudek a spolehlivou paměť. A sportoval – vytrvale jezdil na kole! Jednou v den svých devadesátin mi starý pán sdělil, že by mi rád věnoval pro katedru rusistiky na FF Ostravské univerzity některé svazky ze své knihovny. Byly tu i jeho milované knihy z klasické literatury i jeho vlastní překlady knih.

Nebylo to ve dvacátých letech zrovna snadné překládat uměleckou literaturu, ruskou poezii zvláště: kdo všechno vlastně uměl tehdy dobře rusky? A Jaroslav Teichmann byl navíc samouk. Ale při učitelování si zamiloval ruskou klasiku, jejíž obzory mu otevřel L. N. Tolstoj, jak přiznával. Pro ruskou literaturu žil a hořel.

První překlady poezie M. Cvětajevové byly u nás otištěny v severomoravských časopisech: pod zn. -ý vyšla v Ostravském deníku 16, 1916, č.104 báseň *Na bulváru*. V Olomouci r. 1924 vydal pak v *Evě*, č. 3 úryvky z knihy *Zemnyje primety* O.F.Babler. Až r. 1932 vychází pražská antologie *Nová ruská poezie 1910-1930* a v ní tři překlady Cvětajevové z pera M. Marčanové. V tomtéž roce vydává osmadvacetiletý paskovský učitel J. Teichmann svůj první překlad Cvětajevové: *Vyšel' na ešelon Andre Chernier*. Ke své překladatelské práci byl však Teichmann kritický: první překlad Cvětajevové považuje za neúspěšný pokus (v dopise K. L. 12. 2. 1992).

V letech 1932-81 Teichmann přeložil a vydal V. Ivanova, S. Cenského, M. Ju. Lermontova, A. Achmatovovou, E. Bagrického, A. Bloka, M. Šagiňanovou, K. Pautovského, A. Bělého aj. Jedenašedesát Teichmannových překladů je uloženo v Literárním archivu Petra Bezruče v Opavě. Opavský archiv vlastní i 12 dopisů Vadima Morokina Teichmannovi o problematice interpretace Cvětajevové. V archivu je uložen

i Teichmannův pokus jako jednoho z mála překladatelů Cvětajevové interpretovat unikátní báseň skládající se z jednoslabičných slov šestnácti strof: *Vozvraštěnije voždja* (originál z r. 1921 Teichmann nazval *Vojvodův návrat*).

Jaroslav Teichmann rád chodil nevyšlapanými chodníčky. A zanechal v nich svým následovníkům trvalou stopu jako nadšený překladatel klasické a moderní ruské poezie i jako vzácný člověk.

Květuše Lepilová

Křížovatky kultury: Střední Evropa z pohledu lingvistiky a literární vědy

Díky Rakouskému ústavu pro východní a jihovýchodní Evropu a jeho brněnské odbočce reprezentované dr. Janou Starek mohli se brněnští slavisté – lingvisté a literární vědci z Ústavu slavistiky a vídeňští slavisté (Institut für Slawistik) zabývat v rámci grantového projektu problematikou Střední Evropy, tématem, jehož aktuálnost se znovu obnovila v 80. letech právě v Rakousku. Kromě politologického a sociologického pozadí je to především celková kulturní situace a jazykové, lingvistické, literární a literárněvědné prolínání a prostupování, které zvláště v meziválečném období činilo ze Střední Evropy pozoruhodnou křížovatkou rozporných jevů a metodologií. Výzkumný tým se zabývá třemi oblastmi: jazykovou situací ve střední Evropě, středoevropským literárním procesem a Střední Evropou jako křížovatkou lingvistiky a literární vědy.

Tomuto bádání, jehož výstupem by měl být nejpozději roku 2002 vydaný syntetický svazek, byl věnován brněnský seminář, který se konal ve dnech 22.-23. června 2000. Pořádal jej Ústav slavistiky FF MU v Brně ve spolupráci s vídeňskými partnery spolu s Rakouským ústavem pro východní a jihovýchodní Evropu a jeho brněnskou odbočkou po zástitou děkana FF MU PhDr. Jana Pavlíka, který také pronesl zahajovací proslov o úloze Střední Evropy. Za Rakouský ústav promluvil vedoucí brněnské odbočky dr. Jana Starek.

Na počátku vystoupili brněnský řešitel projektu a rakouský partner prof. Juliane Besters-Dilger a další členové řešitelského týmu. Referenti se zabývali mimo jiné tématem Střední Evropy, jeho rozpětím a pozicí křížovatky, vlivem němčiny na polštinu a ukrajinštinu, historickou koexistencí češtiny a němčiny a jejími důsledky pro strukturu češtiny na ruštinu, slovanskými úředními jazyky v habsburské monarchii, inovačními procesy v lexiku současných západoslovanských jazyků, vídeňským dialektem v textech středoevropských modernistů (Machara, Cankara, Franka, Rittnera), lužickosrbským, českým a německým prvkem ve Střední Evropě, procesem internacionalizace v ruštině, jazykovou podobností ve Střední Evropě (němčina – čeština), „Středoevropankou“ Libuši Monkové a fenoménem východních Slovanů ve Střední Evropě.

Některé příspěvky budou publikovány podle možnosti v čas. Opera Slavica nebo ve sborníku X – Slavica Litteraria, které vycházejí na Ústavu slavistiky FF MU v Brně.

Ivo Pospíšil, řešitel projektu